

Rasprostranjeni stereotip o "uvek odbrambenom ratu" imao je svoje mesto ne samo u slici koju su stvarali srpski i intelektualci susednih naroda o "sebi", već i u vreme poželjnosti stvaranja "karakterologija" Jugoslovena. Dvorniković je beležio da je "snaga trpljenja" njihova najdublja životna snaga, pa "Jugosloven nikada nije bio narod agresivnosti, napada i zavojevanja, već narod odbrane, reagiranja i čuvanja svog životnog kontinuiteta", "Jugosloveni su bili narod koji je samo branio svoj život i slobodu", a "sav ratnički karakter Jugoslovena izazvat je nevoljom i odbranom, ne ekspanzivnim, agresivnim osvajajčkim instinktom" (Dvorniković, 1939).

Ime.

"Nisu, istina, slavenski narodi prvi koji bi u istoriji ljudstva taj primer davali da se brat s bratom i onde složiti ne može, 'de ni o kakvoj deobi reći nema; Tukla su se međ sobom sva grčka plemena, romanska, nemačka, ali nikad nisu jedna druge pogrdavala, nisu se čistila tim imenima kao što još i danas čine: Poljaci prema Rusima, Malorusima, a katkad i prema Česima; Hrvati i Srbi, Srbi i Bugari jedan prema drugom" (Ignjatović, 1881).

U slučaju balkanskih nacionalizama upravo je ime oko kojeg će se vršiti etnička grupisanja u stvaranju moderne nacije, bilo onaj element koji je produkovao najveća trvenja, neprijateljstva i negiranja. Značaj imena u određivanju nacionalnog identiteta je tokom 19. i 20. veka bio toliki da svi ostali elementi koji bi morali biti referentni okvir i sopstvene i drugih nacija, gube na značaju. Ništa nije u toj meri bilo izvor sukoba kao što je to bilo prisvajanje i podvođenje pod svoje ime manjih etničkih grupa, svojtanje definisanih ili nedovoljno definisanih različito imenovanih populacija, traženje u istoriji ili pseudoistoriji dokaza o identičnom poreklu drugačije imenovanih grupa, a s ciljem da se uspostavi brojnost sopstvene imenovane populacije, radi njene dominacije i teritorijalnog širenja. Istovremeno, najveći sukobi izbijali su iz upotrebe pejorativnih imena ili čak imena koja u lingvističkom smislu nemaju nikakvo negativno značenje ali ga imaju u percepciji onih koji ga upotrebljavaju i onih na koje se odnose. Drugim rečima, radi se o upotrebi imena koja u sebi sadrži celinu odnosa prema drugoj imenovanoj grupi (drugom etnosu, naciji) koju pri tom ne može da razume niko osim onih koji ih upotrebljavaju i onih za koje se upotrebljavaju. Često opravdanje da upotrebljavano ime nema negativno značenje samo po sebi (na primer, hrvatska upotreba imena Vlah za Srbe) ili da i sami pripadnici druge nacije to ime koriste za sebe, ali ne dozvoljavaju da ih čuju iz tuđih usta (na primer, srpska upotreba imena Šiptar za Albance), samo je pokriće za nastavljnje njihove upotrebe sa značenjem negacije "drugog", uz poseban ton, tako milozvučan onima koji ih koriste, i tako izazivački za one kojima je upućeno. Ovde će biti navedena samo neka od mnogobrojnih imena sa pejorativnim značenjem kojima su se balkanski nacionalizmi međusobno obeležavali kako bi, negacijom "drugih", došli do sopstvenog nacionalnog identiteta: Arnaut, Šiptar, Bugaraš, Vlah, Rac, Vulgaris, Vulgus, Šizmatik, Prebeg, Bunja, Bodul, Latin, Ungar, Čaurin, Kaurin, Kavurin, Raja, Šop, Pirjak, Torlak, Makedonstvujušči, Turkuša, Msrnik, Kurki, Šojka, Švaburija, Nemačkar, Švrca... Istovremeno, ništa nije toliko papira ispunilo kao dokazivanje intelektualaca raznih kvazietimologija da jedno ime na primer potiče od reči "prostak" ili "mešavina" pa su pripadnici te nacije prostaci ili "ljudi izmešane krvi" ili da je drugo ime nastalo od reči "svrab" ili "rob" čemu je adekvatno obeležavanje date nacije, ili da samo ime kazuje da su pripadnici zajednice ljudi kratkog čela i širokih jagodica... Naravno, u zavisnosti od trenutnih političkih okolnosti, menjala se i rasprostranjenost upotrebe pojedinih naziva, pa je u jednom istorijskom trenutku dominirala pejorativna upotreba naziva jednih, u drugom drugih grupa, ali gotovo nema primera dužeg vremenskog perioda u kome bi potpuno otsustvovala ova tendenciozna praksa uz upotrebu isključivo službenih naziva.

Sve ovo svedoči da je nacionalno ime u najneposrednijem sadejstvu sa negacijom "drugog" kao takmaca, konkurenta, neprijatelja, onaj element koji je nezaobilazan u razmatranju nastanka nacionalizma na balkanskom prostoru i istovremeno, da je to element identifikacije mnogo snažniji nego što su svi drugi određujući faktori nacije ovde prisutni, kao što su jezik, religija, teritorija, a da ne govorimo o onim elementima koji su dominantni za uslovno rečeno zapadni model nacije kao što su zajednička ekonomija ili zajednička zakonska prava pripadnika nacije, pri čemu ono ima mnogo veću snagu od prostog naziva, jer je i samo po sebi predmet mitologizacije i glorifikacije u onoj meri u kojoj je tuđe predmet nipoštašavanja.

Zanimljivo je da su srpski intelektualci iz razmatrane grupacije bili potpuno svesni značaja upotrebe pejorativnih naziva u nacionalističkom maniru, da su navodili sva moguća imena u upotrebi kod balkanskih naroda kada su obeležavali jedni druge, ali su to osuđivali uglavnom u slučajevima kada se radilo o srpskom imenu kod drugih balkanskih nacionalizama. Ipak, kako se može zapaziti da kod starih intelektualaca nije bila šire rasprostranjena upotreba pejorativnih naziva, ako se izuzme uobičajeni turski izraz za Albance Arnauti, njihovi iskazi uglavnom su ovde korišćeni kao izvor za to kako su se balkanski nacionalizmi međusobno "krstili". Sasvim je suprotno kod savremenih intelektualaca, koji namerno koriste izraze Šiptari ili ustaše, svesni negativnog naboja koji oni sadrže. Čak se može primetiti da je savremeno širenje naziva ustaša na čitavu hrvatsku naciju u nacionalističkom maniru, izolovana pojava kod srpskih intelektualaca u odnosu na Hrvate, jer osim pejorativne upotrebe naziva Latin (sa sasvim sličnim značenjem pojmu Vizantinac – primarno u značenju "lukav"), a koji i nije bio ekskluzivno vezan za njih, već se odnosio na sve katolike, pejorativnih imena za Hrvate u prošlosti nije ni bilo. Mnogo više, stari autori su imali potrebu da "šire" prostor i stanovništvo na koji se odnosilo njihovo ime i da odriču karakter narodnih imena drugima, nego što su im nadevali pejorativne nazive. Kod srpskih intelektualaca, analiza imena susednih populacija, imala je još jedno dodatno svojstvo. Najveći broj pejorativnih naziva korišćen je za one grupe za